

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

**САЙЛОВ ҚОНУНЧИЛИГИНИ
БУЗГАНЛИК УЧУН
ЖАВОБГАРЛИК**

**ИЛМИЙ-ОММАБОП
РИСОЛАЛАР СЕРИЯСИ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

Х.Р. ОЧИЛОВ

**САЙЛОВ ҚОНУНЧИЛИГИНИ
БУЗГАНЛИК УЧУН
ЖАВОБГАРЛИК**

Тошкент – 2021

УЎК: 342.8(041)(575.1)

КБК: 67.408(5Ў36)

О 95

Тошкент давлат юридик университети Илмий-услубий Кенгашининг 2021 йил 30 июндаги 6-сон мажлис баённомаси биланнашрга тавсия этилган.

Х.Р. Очилов

Сайлов қонунчилигини бузганлик учун жавобгарлик (оммабоп рисола) / Х.Р. Очилов. – Т.: Тошкент давлат юридик университети, 2021. – 28 б.

Мазкур рисолада сайлов қонунчилигини бузганлик учун маъмурий ҳамда жиноий жавобгарлик билан боғлиқ масалалар таҳлил қилинган. Хусусан, ушбу соҳада маъмурий ҳуқуқбузарлик деб эътироф этиладиган ғайриқонуний ҳаракатлар тавсифи, уларнинг ижтимоий хавфи ҳамда улар учун жавобгарлик ва жазо масалалари оддий халқчил тилда ёритиб берилган. Бундай ҳуқуқбузарликларни содир этиши мумкин бўлган шахслар (субъект) тоифаларининг белгилари ўрганилган. Шунингдек, сайлов қонунчилигини бузганлик учун жиноий жавобгарлик, аниқ жиноят турлари ҳамда жиноят таркиблари таҳлилга тортилган.

Рисола кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

ISBN: 978-9943-7399-9-4

© Х.Р. Очилов. 2021 й.

© Тошкент давлат юридик университети, 2021 й.

КІРІШ

Юртимизда амалга оширилган демократик, сиёсий ва ҳуқуқий ислохотларнинг ажралмас таркибий қисми сифатида сайлов қонунчилиги ва амалиёти ҳам ривожланиб бормоқда. Натижада миллий сайлов қонунчилиги ҳозирги замонавий демократик талабларга жавоб бермоқда. Шундай бўлишига қарамай, ушбу йўналишда олиб борилаётган ислохотларни янада такомиллаштиришни даврнинг ўз талаб этмоқда.

Сайловларни халқаро стандартлар талаблари асосида амалга ошириш, қонун устуворлигини таъминлаш, сайлов иштирокчиларининг ҳуқуқ ва манфаатларини янада мустаҳкам ҳимоя қилиш мақсадида амалдаги қонунчиликда сайловни ташкил этиш ҳамда ўтказиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий ва жиноий жавобгарлик белгилаб қўйилди.

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси саккизта моддadan иборат бўлган янги – «Сайлов ва референдумни ташкил этиш ва ўтказиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик» деб номланган V¹ боб билан тўлдирилди. Сайлов қонунчилигини бузиш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарликнинг қатъий белгилаб қўйилиши сайлов эркинлиги принципининг янада тўлиқроқ амалга оширилиши, сайловнинг очиқ-ошкоралиги принципларини мустаҳкамлашга хизмат қилади. Сайлов қонунчилигидаги ушбу янгиликлар сайлов жараёнларининг очиқлигини таъминлаш, сайловни ташкил этиш ҳамда ўтказишда содир этилиши мумкин бўлган ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш имконини беради.

Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга мувофиқ, Марказий сайлов комиссиясининг, сайлов комиссияларининг фаолиятига аралашишга, уларнинг қарорлари ижро этилмаслигига йўл қўйилмайди. Сайлов комиссиялари ўз ваколати доирасида давлат ҳокимияти органлари, жамоат бирлашмалари, сиёсий партиялар ва мансабдор шахслардан мустақилдир. Зеро, сайлов жараёнида қонуний, адолатли ва барча иштирокчиларга тенг шароитлар яратиш учун сайлов комиссияси аъзоларининг мустақил ҳолда иш юритишлари ғоят муҳим таъминдир ҳисобланади. Бинобарин, ушбу таъминнинг амалий жиҳатдан таъминланмаслиги сайловларнинг демократик моҳиятига жиддий путур етказиши.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг

“Фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларига қарши жиноятлар” деб номланган VII бобидаги 146 ва 147-моддаларида сайлов қонунчилигини бузганлик учун жиноий жавобгарлик назарда тутилган. Улар сайловларни ташкил қилиш, уларни ўтказиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш ва сайлов ҳуқуқи ёки ишончли вакил ваколатларининг амалга оширилишига тўсқинлик қилиш каби ғайриқонуний ҳаракатлар жавобгарликни назарда тутди.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, сайлов қонунчилигини бузиш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий ва жиноий жавобгарликни белгиловчи нормаларнинг амалдаги қонунчиликка киритилиши миллий сайлов тизимининг такомиллаштирилиши, фуқароларнинг сайлов ҳуқуқлари кафолатларининг мустаҳкамланиши таъминланиши ҳамда сайловларнинг демократик тамойилларга тўла мос равишда ўтказилишига ҳуқуқий замин яратади.

I. САЙЛОВ ҚОНУНЧИЛИГИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН МАЪМУРИЙ ЖАВОБГАРЛИК

1. Сайлов комиссияларининг фаолиятига қонунга хилоф равишда аралашиш

Марказий сайлов комиссияси – Ўзбекистон Республикаси Президенти, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутатлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати аъзолари, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашлари депутатлари сайловларини ўтказиш учун тузиладиган **сайлов комиссиялари тизими**га бошчилик қилади ҳамда Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида Сайлов кодексининг ижроси устидан назоратни амалга оширади, унинг бир хилда қўлланилишини таъминлайди.

Сайлов комиссиялари – вилоят, туман ва шаҳар сайлов комиссиялари; округ сайлов комиссиялари; участка сайлов комиссиялари кўринишида шакллантирилади.

Ушбу сайлов комиссиялари ва уларнинг аъзолари ўз фаолиятини ҳар қандай давлат органлари, жамоат бирлашмалари ва мансабдор шахслардан мустақил ҳолда амалга оширади.

Ёдда тутинг!

Мазкур комиссияларнинг фаолиятига аралашишга йўл қўйилмайди ва бундай аралашув қонунга мувофиқ жавобгарлик келтириб чиқаради.

Бирон-бир мансабдор шахснинг мазкур сайлов комиссияларининг фаолиятига аралашиши, худди шунингдек, уларнинг ишига тўсиқларни юзага келтириши билан боғлиқ ноқонуний ҳаракатлари Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг (кейинги ўринларда МЖТК) 51²-моддаси (Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг, сайлов комиссияларининг, референдум ўтказувчи комиссияларнинг фаолиятига арала-

шиш) билан баҳоланиши ҳамда базавий ҳисоблаш миқдорининг ўн бараваридан ўн беш бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Мазкур комиссиялар фаолиятига **аралашиш** деганда – Ўзбекистон Республикаси Президенти, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутатлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати аъзолари, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашлари депутатлари сайловларига тайёргарлик кўриш ва уларни ўтказиш билан боғлиқ жараёнларда комиссиялар ҳамда аъзоларининг тўлиқ ваколати доирасига кирадиган ва мустақил амалга ошириши назарда тутилган вазифаларни бажаришига ҳеч қандай ҳуқуқий асосларга эга бўлмасдан ташқаридан таъсир этишга айтилади. Хусусан, ушбу ҳаракатлар номзодларни рўйхатга олишда, сайлов участкасида берилган овозларни ҳисоблаб чиқишда комиссияга таъсир ўтказиш, сайловчилардан улар қайси номзодга овоз берганликларини суриштириш каби ҳаракатларда ифодаланади.

Комиссияларнинг ишида **тўсиқларни юзага келтириш** сайлов комиссияси аъзоларини комиссия таркибида ишлаш имкониятларини чеклаш, сайлов участкасида берилган овозларни ҳисоблаб чиқишда кузатувчилар иштирокини чеклаш, жамоат тартибига тажовуз қилувчи маъмурий ҳуқуқбузарликлар содир этиш каби ҳаракат ёки ҳаракатсизликларда намоён бўлади.

Ушбу ҳуқуқбузарликлар **мансабдор шахслар** томонидан содир этилади.

2. Сайлов комиссияларининг қарорларини ижро этмаслик

Марказий сайлов комиссияси ишининг ташкилий шакли унинг мажлислари бўлиб, улар заруратга қараб ўтказилади. Агар мажлисда комиссия аъзолари умумий сонининг камида учдан икки қисми ҳозир бўлса, мажлис ваколатли ҳисобланади.

Марказий сайлов комиссиясининг қарорлари очиқ овоз бериш орқали, комиссия аъзолари умумий сонининг кўпчилики овози билан қабул қилинади.

Марказий сайлов комиссиясининг қарорлари қабул қилинган пайдан эътиборан кучга киради ва Марказий сайлов комиссиясининг расмий веб-сайтида ўша куннинг ўзида, шунингдек, зарур бўлган ҳолларда, бошқа манбаларда эълон қилиниши лозим.

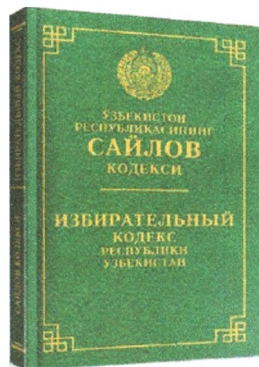
Марказий сайлов комиссиясининг ўз ваколатлари доирасида қабул қиладиган қарорлари округ ва участка сайлов комиссиялари, давлат органлари, сиёсий партиялар ҳамда бошқа жамоат бирлашмалари, корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар учун мажбурийдир.

Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг қарорларини ижро этмаслик, шунингдек, уларнинг мурожаатларини кўриб чиқишни ғайриҳуқуқий равишда рад этиш, уларни кўриб чиқиш муддатларини узли сабабларсиз бузиш жавобгарликни келтириб чиқаради.

Ўзбекистон Республикасининг Сайлов кодексида сайлов комиссиялари сайловга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ масалалар юзасидан давлат органлари ҳамда жамоат бирлашмаларининг органларига, корхоналарга, муассасаларга, ташкилотларга, мансабдор шахсларга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга. Улар қўйилган масалани кўпи билан уч кунлик муддатда кўриб чиқиши ва сайлов комиссиясига жавоб қайтариши шартлиги белгиланган.

Сайлов комиссияларининг қарорларини ижро этмаслик ҳамда улар мурожаатларини белгиланган тартибда кўриб чиқмаслик билан боғлиқ ҳаракатларни содир этган мансабдор шахсларнинг қилмиши МЖТКнинг 51³-моддаси (Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг, сайлов комиссияларининг, референдум ўтказувчи комиссияларининг қарорларини ижро этмаслик) билан баҳоланиши ҳамда базавий ҳисоблаш миқдорининг уч бараваридан етти бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Ушбу турдаги ҳуқуқбузарликлар мансабдор шахслар томонидан содир этилади.

Ёдда тутинг!

Хукукбузарлик мансабдор шахсларнинг Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг, сайлов комиссияларининг қарорларини ижро этмасликдан, уларнинг мурожаатларини кўриб чиқишни ғайрихуқуқий равишда рад этиш, уларни кўриб чиқиш муддатларини узрли сабабларсиз бузишда намоён бўлади.

Қарорларни ижро этмаслик – Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг, сайлов комиссияларининг қарорларини бажариш мажбурияти юкланган мансабдор шахс томонидан комиссия қарорлари бажарилмаслигини англатади.

Мурожаатларни кўриб чиқишни қонунга хилоф равишда **рад этиш** мурожаатларни кўриб чиқиш мажбурияти юкланган шахс ёки органнинг қонунда кўрсатилмаган асосларга кўра мурожаатни қабул қилмаслигида ифодаланади.

3. Номзоднинг, ишончли вакилнинг, кузатувчининг ёки сиёсий партия ваколатли вакилининг ҳуқуқларини бузиш

Номзод – Ўзбекистон Республикаси Президентлиги ва Қонунчилик палатаси депутатлигига сайланиш учун сайловларда белгиланган тартибда ўз номзодини илгари сурган Ўзбекистон Республикаси фуқароси ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Президентлиги ва Қонунчилик палатаси депутатлигига **номзодлар** Марказий сайлов комиссияси томонидан рўйхатга олинади. Маҳаллий Кенгашлар депутатлигига номзодларни рўйхатга олиш эса тегишли вилоят, туман ва шаҳар сайлов комиссияси томонидан амалга оширилади.

Номзод этиб рўйхатга олинган шахсга рўйхатга олинганлик **гувоҳномаси** берилади.

Номзодларни рўйхатга олиш сайловга **ўттиз беш кун** қолганда тугатилади.

Номзодлар рўйхатга олинганидан кейин **беш кунлик** муддатда тегишли сайлов комиссияси рўйхатга олинганлик тўғрисидаги

хабарни номзоднинг фамилияси, исми, отасининг исми, туғилган йили, партиёга мансублиги, эгаллаб турган лавозими (машгулоти тури), иш ва яшаш жойи, шунингдек, уни номзод этиб кўрсатган сиёсий партиёни кўрсатган ҳолда эълон қилади.

Рўйхатга олинган барча номзодлар тенг ҳуқуқларга эга бўлади.

Ишончли вакил – номзодга сайлов кампаниясини ўтказишда ёрдам беради, сайлаш учун ташвиқот олиб боради, давлат органлари ва жамоат бирлашмалари, сайлов комиссиялари билан бўладиган муносабатларда номзоднинг манфаатларини ифодалайдиган шахс.

Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзоднинг ишончли вакиллари унинг тақдимномасига биноан, Марказий сайлов комиссияси томонидан рўйхатга олинади, Марказий сайлов комиссияси уларга тегишли гувоҳномалар беради.

Кузатувчи – сиёсий партиёлардан, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларидан, шунингдек, бошқа давлатлар ва халқаро ташкилотлардан ўз фаолиятини тегишли комиссиялар томонидан берилган мандатлар асосида амалга оширадиган шахс.

Кузатувчилар қуйидаги ҳуқуқларга эга:

- сайлов комиссияларининг мажлисларида ҳозир бўлиш;
- номзодлар кўрсатишга бағишланган йиғилишларда, номзодларнинг сайловчилар билан учрашувларида иштирок этиш;
- сайлов участкасида ҳозир бўлиш, тайёргарлик ишларининг бориши, яширин овоз бериш кабиналари ёки хоналарининг жойлаштирилиши ва сайлов қутиларининг муҳрланиши, фуқароларнинг рўйхатга олиниши, сайлов бюллетенларининг уларга берилишини кузатиш;
- овозлар санаб чиқиладиганда ва сайлов комиссиясининг баённомаси тузиладиганда ҳозир бўлиш;
- сайлов натижалари тўғрисидаги ҳужжатларнинг тегишли сайлов комиссияси томонидан тасдиқланган кўчирма нусхаларини сўраш ва олиш;

– агар тегишли сайлов участкасида сайлов қонунчилиги талаблари бузилишига йўл қўйилган деб ҳисоблаш учун асослар бўлса, ўз кузатувлари тўғрисида тегишли сайлов комиссиясига маълум қилиш.

Сиёсий партиё ваколатли вакили – номзодлар кўрсатган сиёсий партиё сайлов комиссиясининг мажлисларида, ҳужжатларни топширишда, имзо варақалари тўғри тўлдирилганлигини текширишда, сайлов участкасида овозларни санаб чиқишда иштирок этиш учун ваколат берилган шахс (вакил).

Сиёсий партияларнинг ваколатли вакиллари ўз фаолиятини амалга ошираётган вақтда шахсини тасдиқловчи ҳужжат, сиёсий партия томонидан берилган ҳужжат ва тегишли сайлов комиссиясининг мандатини ўз ёнида олиб юриши шарт.

Номзоднинг, ишончли вакилнинг, кузатувчининг ёки сиёсий партия ваколатли вакилининг ҳуқуқларини бузиш деганда, ушбу шахсларнинг сайлов тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган ваколатлари доирасида амалга ошириш мумкин бўлган ҳуқуқларини мансабдор шахслар томонидан бузилиши тушунилади (масалан, кузатувчини овоз бериладиган жойга қўймаслик, сайлов комиссияси аъзосига зарур маълумотлар, ҳужжатларнинг нусхаларини тақдим этмаслик).

Ушбу ҳаракатлар МЖТКнинг 51⁺-моддаси (Номзоднинг, ишончли вакилнинг, кузатувчининг ёки сиёсий партия ваколатли вакилининг ҳуқуқларини бузиш) билан баҳоланиши ҳамда базавий ҳисоблаш миқдорининг беш бараваридан ўн бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Бу турдаги ҳуқуқбузарликлар ҳар қандай мансабдор шахслар томонидан содир этилиши мумкин.

Эътибор беринг!

Агарда ушбу ҳаракатлар зўрлик ишлатиш, қўрқитиш, алдаш ёки оғдириб олиш йўли билан амалга оширилса, бундай ҳаракатлар жиноий ҳаракатлар сифатида баҳоланади.

4. Сайловолди ташвиқотини олиб бориш шартлари ва тартибини бузиш

Сайловолди ташвиқоти – сайлов кампанияси даврида амалга ошириладиган ва сайловчиларни номзод ёки сиёсий партияни ёқлаб овоз беришга ундашга қаратилган фаолият.

Сайловолди ташвиқоти номзодларни рўйхатга олиш учун белгиланган охириги куннинг эртасидан эътиборан бошланади.

Сайлов куни ва овоз беришга бир кун қолганда ташвиқотга йўл қўйилмайди.

Ташвиқотни сайловчиларга бепул ёки имтиёзли шартларда

товарлар бериш, хизматлар кўрсатиш, шунингдек, пул маблағлари тўлаш билан қўшиб олиб бориш тақиқланади. Нотўғри ахборот, шунингдек, номзодларнинг шаъни ва қадр-қимматига путур етказадиган маълумотларни тарқатиш тақиқланади.

Ташвиқот қуйидагича тарзда олиб борилади:

– сиёсий партиянинг дастури ва (ёки) сайловолди платформаси тўғрисидаги ахборотни ўзининг депутатликка номзодларини ёқлаб овоз беришга даъват этган ҳолда тарқатиш;

– Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзоднинг дастури ва (ёки) сайловолди платформаси тўғрисидаги ахборотни номзодни ёқлаб овоз беришга даъват этган ҳолда тарқатиш;

– номзод тўғрисидаги ахборотни уни ёқлаб овоз беришга даъват этган ҳолда тарқатиш.

Ташвиқот омма олдида очиқ мунозаралар, баҳслар, матбуот конференциялари, фуқароларнинг йиғилишлари, интервьюлар, оммавий ахборот воситаларида чиқишлар, роликларни жойлаштириш шаклида олиб борилиши мумкин.

Ташвиқот:

– оммавий ахборот воситалари, телекоммуникация тармоқлари, шунингдек, Интернет жаҳон ахборот тармоғи орқали;

– босма, кўргазмали, аудиовизуал ва бошқа ташвиқот материаллари (плакатлар, варақалар ва бошқа материаллар)ни чиқариш ҳамда тарқатиш орқали;

– сайловчилар билан учрашувлар ўтказиш орқали амалга оширилади.

Сайловолди ташвиқотини олиб бориш шартлари ва тартибини номзод, ишончли вакил, сиёсий партия вакили, мансабдор шахс томонидан бузиш деганда, сайловолди ташвиқотини олиб боришнинг қоидаларига риоя қилмаслик тушунилади.

Ушбу ҳаракатлар қуйидаги кўринишларда амалга оширилиши мумкин:

– ташвиқот олиб боришнинг шакл ва усулларига риоя қилмаслик;

– оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишда эфир вақти ва нашр майдонини бепул беришда тенглик қоидаларига амал қилмаслик;

– омма олдида очиқ мунозаралар, баҳслар, матбуот конференциялари, фуқароларнинг йиғилишлари, интервьюлар, оммавий ахо-

рот воситаларида чиқишлар, роликларни жойлаштиришдаги қоидаларнинг бузилиши ва бошқалар.

Ушбу ҳаракатлардан бирортаси содир этилган вақтдан бошлаб ҳуқуқбузарлик содир этилган ҳисобланади ҳамда содир этган шахснинг ҳаракатлари МЖТКнинг 51⁵-моддаси (Сайловолди ташвиқоти, референдумга қўйилган масалалар юзасидан ташвиқот олиб бориш шартлари ва тартибини бузиш) билан баҳоланиши ҳамда базавий ҳисоблаш миқдорининг етти бараваридан ўн бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Мазкур моддада назарда тутилган ҳуқуқбузарликнинг **субъекти сифатида** номзод, ишончли вакил, сиёсий партия ваколатли вакили ва бошқа мансабдор шахслар бўлиши мумкин.

5. Номзодлар, сиёсий партиялар тўғрисида ёлгон маълумотлар тарқатиш

Номзод – Ўзбекистон Республикаси Президентлиги ва Қонунчилик палатаси депутатлигига сайланиш учун сайловларда белгиланган тартибда ўз номзодини илгари сурган Ўзбекистон Республикаси фуқароси.

Сиёсий партия – Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг қарашлар, манфаатлар ва мақсадлар муштараклиги асосида тузилган, давлат ҳокимияти органларини шакллантиришда жамият муайян қисмининг сиёсий иродасини рўёбга чиқаришга интилувчи ҳамда ўз вакиллари орқали давлат ва жамоат ишларини идора этишда қатнашувчи кўнгилли бирлашмаси.

Давлат сайловларда иштирок этаётган ҳар бир номзод ҳамда сиёсий партияларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари муҳофаза этилишини кафолатлайди ҳамда ўз мақсадлари ва вазифаларини бажаришлари учун уларга тенг ҳуқуқий имкониятлар яратиб беради.

Нотўғри ахборот, шунингдек, номзодларнинг шаъни ва кадр-қимматига путур етказадиган маълумотларни тарқатиш тақиқланади.

Шаън – жамиятнинг объектив фикри, шахснинг ижтимоий баҳоси. **Кадр-қиммат** – мазкур хусусиятнинг шахс онгида акс этиши, яъни жамиятнинг объектив фикри асосида унга баҳо берилиши.

Ёлгон маълумот бу – ҳақиқатга тўғри келмайдиган оғзаки, ёзма, электрон кўринишдаги ахборотлар.

Ёлгон маълумотларни эълон қилиш – ҳақиқатга тўғри келмайдиган маълумотларнинг ҳеч бўлмаганда бир шахсга маълум қилиниши. Маълум қилиш турли усулларда (оғзаки, ёзма, ОАВ, ижтимоий тармоқлар орқали) амалга оширилиши мумкин.

Сайлов натижаларига таъсир кўрсатиш мақсадида номзод, сиёсий партия тўғрисида атайлаб ёлгон маълумотларни эълон қилиш ёки бошқа усуллар орқали тарқатиш тақиқланади.

Ушбу ҳаракатлар МЖТКнинг 51^б-моддаси (номзодлар, сиёсий партиялар тўғрисида ёлгон маълумотлар тарқатиш) билан баҳоланиши ҳамда

фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг уч бараваридан беш бараваригача, мансабдор шахсларга эса беш бараваридан ўн бараваригача миқдорда жарима солиш-га сабаб бўлади.

Мазкур ҳуқуқбузарликлар **субъекти** 16 ёшга тўлган ақли расо жисмоний шахслар ҳисобланади.

6. Сайловга тайёргарлик кўриш ва сайловларни ўтказиш жараёнида ахборот ҳамда ташвиқот материалларини қасддан йўқ қилиб юбориш ёки уларга қасддан шикаст етказиш

Сайловларга тайёргарлик кўриш ва уларни ўтказиш билан боғлиқ жараёнларда иштирок этаётган номзодлар ҳамда сиёсий партиялар ўз ташвиқотларини босма, кўргазмали, аудиовизуал ва бошқа ташвиқот материалларини чиқариш ҳамда тарқатиш орқали олиб бориши, унга, асосан, номзодлар ва сиёсий партияларга ушбу турдаги материалларини монеликсиз чиқариш ҳамда тарқатиш ҳуқуқига бир хилда эгадирлар.

Бу жуда муҳим!

Ташвиқот материаллари **Ўзбекистон Республикаси** ҳудудида тайёрланиши керак. Босма, кўргазмали, аудиовизуал ва бошқа ташвиқот материалларида қуйидагилар кўрсатилиши лозим: ташвиқот материалларини тайёрлаган юридик шахснинг номи (жисмоний шахснинг фамилияси, исми ва отасининг исми), жойлашган ери (почта манзили) ва у ҳақидаги бошқа маълумотлар; ташвиқот материалларига буюртма берган юридик шахснинг номи (жисмоний шахснинг фамилияси, исми ва отасининг исми); ташвиқот материалларининг адади, чиқарилган санаси тўғрисидаги ахборотлар.

Бинолар, иншоотлар ёки бошқа ерларга жойлаштирилган ахборот, ташвиқот материалларини сайловга тайёргарлик кўриш ва сайлов ўтказиш жараёнида **қасддан йўқ қилиб юбориш** ёки уларга **қасддан шикаст етказиш** МЖТКнинг 51⁷-моддаси (Сайлов ёки референдумга тайёргарлик кўриш ва сайлов ёки референдум ўтказиш жараёнида ахборот ҳамда ташвиқот материалларини қасддан йўқ қилиб юбориш ёки уларга қасддан шикаст етказиш) билан баҳоланиши ҳамда фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг уч бараваридан беш бараваригача, мансабдор шахсларга эса уч бараваридан етти бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Ушбу турдаги материалларни **қасддан йўқ қилиб юбориш** бу материалларга ташқи таъсирнинг шундай усулики, бунинг натижасида материал ўзининг жисмоний мавжудлигини йўқотади ёки тўлиқ равишда мақсадли йўналтирилганлиги бўйича ишлатиб бўлмайдиган ҳолатга келиб қолади. Йўқ қилиб юбориш – ёқиб юбориш, бузиб ташлаш натижасида материал таъмирлаш орқали қайта тикланмайдиган ҳолатга келади.

Қасддан шикаст етказиш деганда эса ахборот ва ташвиқот материалларининг шундай ўзгариши тушуниладики, натижада унинг мавжуд ҳолати ёмонлашади, анчагина фойдалилик хусусиятини йўқотади ёки фойдаланишга қисман яроқсиз бўлиб қолади.

Мазкур ҳуқуқбузарлик **субъекти** ҳар қандай ақли расо 16 ёшга тўлган жисмоний шахс ҳисобланади.

7. Сайловни молиялаштириш тарти бини бузиш

Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловига, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайловга, маҳаллий Кенгашларга сайловга тайёргарлик кўриш ва уларни ўтказиш билан боғлиқ харажатлар Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

Сайловга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ харажатлар тасдиқланган харажатлар сметаларига мувофиқ молиялаштирилади.

Ёдда тутинг!

Чет давлатларнинг, уларнинг жисмоний ва юридик шахсларининг ҳамда халқаро ташкилотларнинг маблағлари ҳисобидан сайловни молиялаштириш ҳамда номзодлар ва сиёсий партияларни моддий жиҳатдан бошқача тарзда қўллаб-қувватлаш тақиқланади.

Бундай маблағлар ёки моддий ёрдам келиб тушган тақдирда улар келиб тушган кундан бошлаб бир ой муддат ичида хайрия субъектига қайтарилиши, қайтариш имконияти бўлмаган тақдирда эса белгиланган тартибда Давлат бюджети даромадига ўтказилади.

Ўзбекистон Республикасида фаолият юритаётган сиёсий партиялар, бошқа маҳаллий жамоат бирлашмалари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва фуқаролар сайлов ўтказиш учун ўз маблағларини ихтиёрий равишда бериши мумкин. Бу маблағлар Марказий сайлов комиссияси томонидан сайлов кампанияси жараёнида улардан фойдаланиш учун қабул қилиб олинishi мумкин.

Ёдда тутинг!

Сайловда иштирок этаётган номзодлар ва сиёсий партияларнинг сайловда иштирокини бошқа манбалар ҳисобидан моддий ва молиявий таъминлаш, шу жумладан, товар етказиб бериш, ишларни бажариш, хизмат кўрсатиш тарзида ҳамда моддий жиҳатдан бошқача кўринишда қўллаб-қувватлаш тақиқланади.

Марказий сайлов комиссиясининг харажатлари унинг шахсий ғазна ҳисобварағидан молиялаштирилади.

Худудий сайлов комиссиялари харажатлари бўйича тўловлар

тегишли сайлов комиссияси раислари ва ҳокимликларнинг бош ҳисобчилари томонидан уларга хизмат кўрсатувчи ҳудудий газначилик бўлинмаларига тақдим этиладиган тўлов топшириқномалари асосида амалга оширилади.

Сайлов комиссияларининг аъзоларига сайловга тайёргарлик кўриш ҳамда уни ўтказишга доир харажатлар сметасида кўрсатилган миқдорда **транспорт, овқатланиш харажат-лари** ва бошқа харажатларнинг ўр-нини қоплаш мақсадида **компенса-ция** тўланади.

Сайлов комиссиясининг доимий иш жойига эга бўлмаган аъзоларига, шу жумладан, пенсионерларга меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткасига мувофиқ иш ҳақи тўланади.

Бу жуда ҳам муҳим!

Сайлов комиссиялари ишига жалб этиладиган шахсларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш сайловни ўтказиш учун ажратилган маблағлар ҳисобидан амалга оширилади.

Сиёсий партияларнинг сайловда иштирок этишини молиялаштириш эса белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг ана шу мақсадлар учун ажратиладиган маблағлари ҳисобидан амалга оширилади. Сиёсий партияларнинг сайловда иштирок этишини молиялаштириш учун ажратиладиган давлат маблағларининг бир номзод ҳисобига тўғри келадиган миқдори **Марказий сайлов комиссияси** ва бошқа **тегишли сайлов комиссиялари** томонидан белгиланади. Бу ҳақдаги ахборот Марказий сайлов комиссиясининг расмий веб-сайтида, шунингдек, зарур ҳолларда, бошқа манбаларда эълон қилинади. Сиёсий партиянинг сайловда иштирок этишини молиялаштириш учун давлат маблағлари шу партиядан кўрсатилган номзодлар рўйхатга олинганидан кейин рўйхатга олинган номзодлар сонига мувофиқ ҳажмда сиёсий партиянинг ҳисобварағига ўтказилади.

Сиёсий партияларнинг сайловда иштирок этишини молиялаштириш учун ажратилган давлат маблағлари:

- ташвиқот олиб боришга;
- номзодларнинг ишончли вакиллари ва ташвиқот ўтказиш учун жалб қилинадиган бошқа фаоллар ишини ташкил этишга;
- сайлов кампаниясини ўтказишга доир умумпартиявий тадбирларга сарфланади.

Эътибор беринг!

Сиёсий партиялар ўзининг сайловда иштирок этишини молиялаштириш тўғрисидаги ахборотни сайлов якунлари эълон қилинганидан кейин бир ой ичида ўз расмий веб-сайтлари ва босма нашрларида эълон қилади.

Сайлов ёки референдумни молиялаштириш тартибини бузиш деганда, сайлов ёки референдум ўтказиш учун молиялаштириш жараёнида қонун ҳужжатларида белгиланган қоидаларга риоя қилмаслик тушунилади.

Қуйидаги ҳаракатлар молиялаштириш қоидаларини бузиш деб ҳисобланиши мумкин:

- сайловга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ харажатларни молиялаштиришда тасдиқланган харажатлар сметаларига амал қилмаслик;
- рухсат берилмаган маблағларни сайлов жараёнини молиялаштиришга жалб этиш;
- сиёсий партиялар харажатларини молиялаштириш қоидаларини бузиш;
- ваколатли бўлмаган шахслар томонидан тўлов топшириқнома-ларининг имзоланиши;
- ажратилган маблағларнинг бир номзод ҳисобига тўғри келадиган миқдорининг тўғри тақсимланмаслиги;
- номзодларнинг шахсий ҳисобварағига ўтказилган маблағларнинг ишлатилиши бўйича номзодларнинг ёзма ҳисоботини белгиланган тартибда тақдим этмаслик;
- сайловларга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича давлат харидларини амалга ошириш қоидаларига риоя қилмаслик;
- сайловга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш даврида сайлов комиссияси аъзолари меҳнатига ҳақ тўлаш тартибига риоя этмаслик;

– сайлов кампаниясида хайрия маблағларини ишлатиш қоидаларига рия этмаслик;

– сайлов жараёнларидаги моддий қимматликлар ҳисобини юритиш тартибига рия этмаслик ва ҳ.к.

Сайловларга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ барча харажатларни молиялаштириш Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг 2019 йил 25 октябрдаги 969-сон қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Президенти, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашлари депутатлари сайловларига тайёргарлик кўриш ва уларни ўтказишни молиялаштириш ҳамда маблағлардан фойдаланиш тартиби тўғрисида”ги йўриқномаси билан тартибга солинади.

Ушбу ҳаракатлардан бири содир этилган вақтдан бошлаб айбдорнинг ҳаракатлари МЖТКнинг 51⁸-моддаси (сайлов ёки референдумни молиялаштириш тартибини бузиш) билан баҳоланиши ҳамда фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг беш бараваридан ўн бараваригача, мансабдор шахсларга эса ўн бараваридан йигирма бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Мазкур ҳуқуқбузарлик **субъекти** ҳар қандай ақли расо 16 ёшга тўлган жисмоний шахс ҳисобланади.

8. Жамоатчилик фикри сўровлари натижаларини, сайлов натижалари таҳминларини чоп этиш (эълон қилиш) тартибини бузиш

Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов яқунларига кўра, Марказий сайлов комиссиясининг қарори сайловдан кейин **ўн кундан кечиктирмай** қабул қилинади ҳамда Марказий сайлов комиссиясининг расмий веб-сайти ва бошқа манбаларда эълон қилинади.

Маҳаллий Кенгашга ўтказилган сайлов яқунлари тўғрисидаги қарор тегишли сайлов комиссияси томонидан сайловдан кейин **ўн кундан кечиктирмай** қабул қилинади ва матбуотда эълон қилинади, шунингдек, оммавий ахборот воситаларида ҳаммага маълум қилинади.

Ёдда тутинг!

Сайлов кунни ҳамда овоз бериш бошланишидан бир кун олдин жамоатчилик фикри сўровлари натижаларини, сайлов натижалари прогнозларини, ўтказилаётган сайлов билан боғлиқ бошқа тадқиқотларни эълон қилиш (ҳаммага маълум қилиш), шу жумладан, ахборот тармоқларига, шунингдек, Интернет жаҳон ахборот тармоғига жойлаштириш тақиқланади.

Ушбу ҳаракатлардан бирининг мансабдор шахс томонидан содир этилиши МЖТКнинг 51⁹-моддаси (Жамоатчилик фикри сўровлари натижаларини, сайлов ёки референдум натижалари тахминларини чоп этиш (эълон қилиш) тартибини бузиш) билан баҳоланиши ҳамда бу ҳуқуқбузарликни содир этган **мансабдор шахсларга** базавий ҳисоблаш миқдорининг ўн беш бараваридан йигирма бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Жамоатчилик фикри сўровлари натижалари, сайлов натижалари тахминлари, шунингдек, сайлов билан боғлиқ бошқа тадқиқотларни **чоп этиш** деганда, сўров ва сайлов натижаларини қонун ҳужжатларида белгиланган қоидаларга риоя қилмасдан ошкор этиш тушунилади.

Ҳуқуқбузарлик **субъекти** мансабдор шахслар ҳисобланади.

9. Сайлов комиссиялари томонидан сайловларни ташкил этиш ҳамда ўтказиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликларга оид ишларни расмийлаштириш

Сайловларни ташкил этиш ҳамда ўтказиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликларни сайлов комиссиялари томонидан аниқлаш, расмийлаштириш ва уларни суд органларига юбориш, шунингдек, аниқланган ҳуқуқбузарликлар ҳақида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга хабар бериш лозим ҳамда аниқланган ҳар бир ҳуқуқбузарлик юзасидан **баённома** расмийлаштирилади.

Сайлов комиссияларининг раислари, уларнинг ўринбосарлари, котиблари ёки аъзолари маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённома тузиш ваколатига эга.

Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённомада:

– баённома тузилган сана ва жой;

– баённомани тузган шахснинг лавозими, фамилияси, исми, отасининг исми;

– ҳуқуқбузарнинг шахсига оид маълумотлар;

– маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этилган жой, вақт ва бу ҳуқуқбузарликнинг моҳияти, ана шундай ҳуқуқбузарлик учун жавобгарликни назарда тутувчи норматив ҳужжат;

– агар гувоҳлар ва жабрланувчилар бўлса, уларнинг фамилиялари ва яшаш манзиллари;

– ҳуқуқбузарнинг тушунтириши;

– ишни ҳал қилиш учун зарур бўлган бошқа маълумотлар кўрсатилади. Башарти, ҳуқуқбузарлик туфайли моддий зарар етказилган бўлса, бу ҳам баённомада кўрсатилади.

Баённома уни тузган шахс ва маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этган шахс томонидан имзоланади. Гувоҳлар ва жабрланувчилар бўлган тақдирда эса баённома мазкур шахслар томонидан ҳам имзоланади.

Ҳуқуқбузарлик содир этган шахс баённомани имзолашдан бош тортган тақдирда баённомага бу ҳақда ёзиб қўйилади. Ҳуқуқбузарлик содир этган шахс баённоманинг мазмуни юзасидан баённомага илова қилинадиган тушунтириш ва мулоҳазаларини бериш, шунингдек, мазкур баённомага имзо чекишдан бош тортиш сабабларини баён этишга ҳақлидир.

Бу жуда муҳим!

Баённома тузилаётган ҳар бир ҳолатда ҳуқуқбузарга унинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тушунтирилиши ҳамда бу хусусда баённомага ёзиб қўйилиши талаб этилади.

соат _____

_____

_____

_____

_____

(ҳуқуқбузарлик содир этилган жой ва унинг тафсилоти)
яъни МЖтКнинг _____-моддасида назарда тутилган маъмурий
ҳуқуқбузарликни содир этган.

Гувоҳ ёки ҳолислар: МЖтКнинг 298-моддаси талаблари билан
таништирилди.

1.

_____

(фамилияси, исми, отасининг исми, тузилган йили)

(яшаш жойи, имзо)

2.

_____

(фамилияси, исми, отасининг исми, тузилган йили)

(яшаш жойи, имзо)

Баённома билан танишдим. Унинг мазмуни буйича қуйидагиларни
билдираман:

_____

_____

_____

_____

*(ҳуқуқбузарнинг тушунтириши
бериши)*

(ҳуқуқбузарнинг имзоси)

Баённомага илова этилади:

_____

_____

*(тиббий текширув хулосаси, далолатнома, далилий ашё,
тушунтириш хати, ишга оид боиқа ҳужжатлар)*

Маъмурий иш кўриб чиқилган жой ва вақт тўғрисида огоҳлантирилдим:

(имзо)

Баённомани тузган шахс:

(имзо)

Сайлов комиссиялари маъмурий ҳуқуқбузарликлар содир этилганлиги аниқланган ҳолларда ушбу ҳолат ҳақида дарҳол ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ёки юқори турувчи сайлов комиссияларига хабар бериши мумкин.

Хабарда куйидагилар кўрсатилиши зарур:

- ҳуқуқбузарнинг шахсига оид маълумотлар (агар мавжуд бўлса);
- ҳуқуқбузарлик содир этилган жой, вақт ва бу ҳуқуқбузарликнинг моҳияти;

- агар гувоҳлар ва жабрланувчилар бўлса, уларнинг фамилиялари ва яшаш манзиллари;

- зарур бўлган бошқа маълумотлар.

Келиб тушган хабарлар ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан қонунчиликда белгиланган тартибда кўриб чиқилиши тегишли тартибда чоралар кўришни таъминлаши зарур.

Сайлов кодексига сайлов комиссияларининг қарорлари устидан тушган шикоятларни кўриб чиқиш тартиби берилган. Унга кўра, депутатликка номзодлар кўрсатган сиёсий партиялар органлари, депутатликка номзодлар, ишончли вакиллар, кузатувчилар ва сайловчилар сайлов комиссияларининг қарорлари устидан ушбу қарорлар қабул қилинганидан кейин беш кун ичида юқори турувчи сайлов комиссияси ёки судга шикоят қилиши мумкин. Марказий сайлов комиссиясининг қарорлари устидан қарор қабул қилинганидан кейин **беш кун** ичида Ўзбекистон Республикаси Олий судига шикоят қилиниши мумкин. Шикоят келиб тушганидан кейин **уч кун** ичида, сайловга камида олти кун қолганда эса дарҳол кўриб чиқилиши керак. Шикоят берган шахслар шикоятни кўриб чиқишда бевосита иштирок этиш ҳуқуқига эга.

II. САЙЛОВ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖИНОЙИ ЖАВОБГАРЛИК

10. Сайловни ташкил қилиш, уларни ўтказиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг (кейинги ўринларда – ЖК) 146-моддасига кўра, сайловларни ташкил қилиш, уларни ўтказиш вақтида:

- мансабдор шахслар;
- сиёсий партиялар;
- фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг вакиллари;
- сайлов комиссиялари аъзолари томонидан **овоз беришнинг яширинлигини бузиш, сайлов ҳужжатларини қалбакилаштириш, сайлов ёки имзо варақаларига сохта ёзувлар киритиш, берилган овозларни атайлаб нотўғри ҳисоблаганлик** учун жиноий жавобгарлик назарда тутилган.

Бу жуда муҳим!

Сайловда эркин ва яширин овоз берилди. Сайловчиларнинг хоҳиш-иродасини назорат қилишга йўл қўйилмайди.

Яширин овоз бериш сайловчининг хоҳиш-иродаси устидан ҳар қандай тарзда назорат қилиш имкониятини истисно этадиган тегишли шароитларни яратиш орқали таъминланади.

Овоз бериш яширинлигини бузиш деганда, сайловчининг яширин овоз беришни назарда тутувчи хоҳиш-иродаси устидан ҳар қандай тарзда назорат қилишга айтилади.

Бу турли усуллар билан амалга оширилиши (масала, овоз бериш жараёнини бевосита кузатиш, очиқ овоз бериш кабиналарини жиҳозлаш ва ҳ.к.) мумкин.

Ҳужжатларни қалбакилаштириш эса сайлов жараёнларига оид ҳақиқий ҳужжатларнинг асл моҳиятини ўзгартиш мақсадида ғарз ниятларда ташқаридан таъсир этиш орқали ўзгартиш ва қўшимчалар киритишдир.

Сохта маълумот киритиш деганда, сайлов жараёнига тааллуқли ҳужжатларга ҳақиқатга тўғри келмайдиган маълумотлар киритилишига айтилади.

Мазкур ҳужжатларга:

- имзо варақалари;
- сайлов бюллетенлари;
- сайловчилар рўйхатлари;
- сайлов комиссиялари баённомалари ва бошқа ҳужжатлар киради.

Овозларни атайлаб **нотўғри ҳисоблаш** деганда, сайловда берилган овозлар натижаларини у ёки бу номзод фойдасига қасддан бузиб кўрсатиш тушунилади.

Ушбу ҳаракатлардан бирортаси содир этилган вақтдан бошлаб жиноят тамом бўлган ҳисобланади.

Мазкур жиноят мансабдор шахслар, сиёсий партиялар, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг вакиллари, ташаббускор гуруҳлар ҳамда сайлов комиссиялари аъзолари томонидан содир этилади.

11. Сайлов ҳуқуқи ёки ишончли вакил ваколатларининг амалга оширилишига тўсқинлик қилиш

Инсон ҳуқуқлари соҳасидаги халқаро нормаларга кўра, ҳар бир фуқаро эркин овоз бериш ҳамда тенг сайлов ҳуқуқи асосида сайлаш ва сайланиш ҳуқуқига эга.

ЖКнинг 147-моддасига кўра:

- фуқароларнинг депутат ёки Ўзбекистон Республикаси Президентини сайлаш ёки сайланиш, сайловолди тарғиботи олиб бориш ҳуқуқлари амалга оширишларига;

- депутатлик ёки Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзод шахснинг ишончли вакилларининг ўз ваколатларини эркин амалга оширишларига зўрлик ишлатиш, кўрқитиш, алдаш ёки **оғдириб олиш** йўли билан тўсқинлик қилганлик жинойи жавобгарликни келтириб чиқаради.

Ушбу ҳолатда зўрлик ишлатиш деганда, сайловда иштирок этаётган фуқарога, номзодга, ишончли вакилга ўз вазифаларини амалга оширишларига фаол тўсқинлик қилиш (қалтаклаш, баданга енгил ёки ўртача оғир шикаст етказиш) назарда тутилади.

Кўрқитиш деганда, жабрланувчига (фуқаро, номзод, ишончли вакил) руҳий таъсир ўтгазишда, яъни агар у сайловда иштирок этиб, ўз ҳуқуқини амалга оширса, овоз берса ёки сайловолди ташвиқоти олиб борса, унинг ёки қариндошларининг қонун билан кўрикла-

надиган манфаатларига (ўлдириш ёки зўрлик ишлатиш билан, мулки, шаъни, кадр-қиммати ва бошқаларга) зарар етказиш нияти билдирилган (ёзма, оғзаки, имо-ишора билан) хабарларни етказишда ифодаланади.

Алдаш деганда, била туриб шахсни сайлов жараёнларига нисбатан нотўғри ахборотлар бериб янглиштириш, овоз бериш жойи, вақти, тартиби ва ҳоказолар тўғрисида нотўғри хабарлар бериш тушунилади. Бундай алдаш сайловчиларга, ишончли вакилларга берилиши керак бўлган маълумотлар ҳақида индамаслик, номзод шахсига, сайловчилар билан учрашув ўтказиш вақти ва жойига, сайлов вақти ва жойи, овоз бериш вақти, бюллетенларни тўлдириш тартиби ёхуд сайловолди кампанияси ёки сайловда эркин иштирок этиши учун билиши зарур бўлган маълумотларга оид бўлиши мумкин.

Оғдириб олиш деганда, шахснинг сайловолди кампаниясида ёки сайловларда қатнашмаслиги учун тақдирлаш ёки бирор мулкий имтиёзлар ёки неъматларни тақдим этишга ваъда бериш тушунилади (масалан, сайловолди кампанияси, сайлов ёки референдумда иштирок этмаслик, муайян шаклда овоз бериш, сайлов комиссиясининг ишига тўсқинлик қилиш, ўз номзодини қайтариб олиш кабилар).

Баъзан оғдириш қонун ва ҳатто инсонпарварлик ҳаракатлари остига яширинган ҳолда амалга оширилиши мумкин. Масалан, касби тадбиркор бўлган номзод сайлов кампанияси ўтказилаётган вақтда ўз ҳисобидан кам таъминланган сайловчиларга моддий ёрдам бериши, сайловчилар уй-жойларини бепул таъмирлатиб бериши мумкин ва ҳоказо.

Тўсқинлик қилишда сайлов иштирокчиларининг сайлов ҳуқуқларини амалга ошириш эркинлигини бузадиган ҳаракатлар қасддан содир этилиши тушунилади. Бу сайловолди ташвиқотини амалга ошириш учун қасддан сунъий тўсқинликлар, номзодларни рўйхатга олишда қонунчиликда асосланмаган турли тўсиқлар ва баҳоналар, сайлов участкаларига кириш учун тўсиқларни вужудга келтириш каби ҳаракатларда намоён бўлиши мумкин.

Мазкур жиноят овоз бериш истагини билдирган беморга сайлов қутисини бермаслик ёки унга сайлов бюллетенларини бермаслик, сайловчини тегишли рўйхатга киритмаслик каби ҳаракатсизликлар билан содир этилиши мумкин.

Ушбу жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган ақли расо жисмоний шахс ҳисобланади.

МУНДАРИЖА

КИРИШ	3
I. САЙЛОВ ҚОНУНЧИЛИГИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН МАЪМУРИЙ ЖАВОБГАРЛИК	5
1. Сайлов комиссияларининг фаолиятига қонунга ҳилоф равишда аралашш	5
2. Сайлов комиссияларининг қарорларини ижро этмаслик	6
3. Номзоднинг, ишончли вакилнинг, кузатувчининг ёки сиёсий партия ваколатли вакилининг ҳуқуқларини бузиш	8
4. Сайловолди ташвиқотини олиб бориш шартлари ва тартибини бузиш	10
5. Номзодлар, сиёсий партиялар тўғрисида ёлгон маълумотлар тарқатиш	12
6. Сайловга тайёргарлик кўриш ва сайловларни ўтказиш жараёнида ахборот ҳамда ташвиқот материалларини қасддан йўқ қилиб юбориш ёки уларга қасддан шикаст етказиш	13
7. Сайловни молиялаштириш тартибини бузиш	15
8. Жамоатчилик фикри сўровлари натижалари, сайлов натижалари тахминларини чоп этиш (эълон қилиш) тартибини бузиш	18
9. Сайлов комиссиялари томонидан сайловларни ташкил этиш ҳамда ўтказиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликларга оид ишларни расмийлаштириш	19
II. САЙЛОВ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИК	24
10. Сайловни ташкил қилиш, уларни ўтказиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш	24
11. Сайлов ҳуқуқи ёки ишончли вакил ваколатларининг амалга оширилишига тўсқинлик қилиш	25

Х.Р. ОЧИЛОВ

**САЙЛОВ ҚОНУНЧИЛИГИНИ
БУЗГАНЛИК УЧУН
ЖАВОБГАРЛИК**

(оммабоп рисола)

Масъул муҳаррир: Ҳ. Салоева

Муҳаррир: Ф. Муҳаммадиева

Техник муҳаррир: У. Сапаев

Компьютерда саҳифаловчи: Д. Ражапов

Босишга рухсат этилди: 27.03.2021.

Ҳажми: 2 б.т. Адади: 40. Буюртма: № 9. Тошкент давлат юридик
университети Типография бўлимида чоп этилди.

Тошкент шаҳри, Сайилтоҳ кўчаси, 35-уй.

ИЛМИЙ-ОММАБОП РИСОЛАЛАР МАХСУС СЕРИЯСИ:

- 1) Президент сайловининг ўзига хос хусусиятлари;
- 2) Президентликка номзодларнинг ҳуқуқий мақоми;
- 3) Президент сайловида сиёсий партияларнинг иштироки;
- 4) Сайловолди ташвиқоти;
- 5) Сайловда овоз бериш тартиби;
- 6) Сайловларда очиқлик ва ошкоралик;
- 7) Сайловчиларнинг рўйхатини тузиш тартиби;
- 8) Сайлов ҳуқуқларига оид шикоятларни кўриб чиқиш;
- 9) Сайлов қонунчилигини бузганлик учун жавобгарлик;
- 10) Халқаро сайлов стандартлари;
- 11) Кузатувчиларнинг ҳуқуқий мақоми;
- 12) Марказий сайлов комиссиясининг мақоми;
- 13) Округ сайлов комиссияларининг мақоми;
- 14) Участка сайлов комиссияларининг мақоми.

ИЛОВАНИ ЮКЛАБ ОЛИШ:

